

XARAJATLAR SMETALARINI TUZISHNING AXAMIYATI

A.Norqo'chqorov - TMI katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada byudjet tashkilotlarida smetalarni tuzish va tasdiqlash tartibini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar bayoni keltirilgan. Byudjet tashkilotlarida smetalarni tuzish va tasdiqlashning zarurligi nazariy jihatdan asoslangan. Unda byudjet tashkilotlarida smetalarni tuzish va tasdiqlash tartibining amaldagi holatini tahlil qilish orqali mavjud muammolarni aniqlash bo'yicha izlanishlar olib borilgan. Byudjet tashkilotlarida smetalarni tuzish tartibini takomillashtirish bo'yicha ilmiy va amaliy taklif hamda tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: byudjet tashkiloti, moliya yili, xarajatlar, xarajatlar smetasi, xarajatlar moddasi, daromadlar va xarajatlar smetasi.

Аннотация. В данной статье представлено описание проведенных исследований по совершенствованию порядка составления и утверждения смет в бюджетных организациях. Теоретически обоснована необходимость составления и утверждения смет в бюджетных организациях. В нем были проведены исследования по выявлению существующих проблем путем анализа текущего состояния процедуры подготовки и утверждения бюджетных организаций. Даны научно-практические предложения и рекомендации по совершенствованию порядка составления сметы в бюджетных организациях.

Ключевые слова: бюджетная организация, финансовый год, расход, смета расходов, статья расходов, смета доходов и расходов.

Annotation. This article presents a description of the research conducted on the improvement of the procedure for drawing up and approving estimates in budget organizations. The need to prepare and approve estimates in budget organizations is theoretically based. In it, research was carried out to identify existing problems by analyzing the current state of budget organizations' preparation and approval procedure. Scientific and practical proposals and recommendations on improving the procedure for drawing up estimates in budget organizations are given.

Keywords: budget organization, fiscal year, expenditure, expenditure estimate, expenditure item, income and expenditure estimate.

Kirish

O'zbekistonda davlat moliyasi va byudjet mablag'laridan foydalanish borasida keng miqyosda islohotlar olib borilmoqda. Jumladan, byudjet ijrosining g'aznachilik tizimini joriy qilinishi, sohada ko'plab suiste'molchilik va ortiqcha xarajatlarni oldini olishga xizmat qilib kelmoqda. Shunday bo'lsada, ba'zi byudjet tashkilotlarida kommunal xarajatlar, ularning xarajatlar smetalarida belgilangan miqdordan oshib ketishi hollari ham mavjud. Buning sabablari nafaqat smetalar ijrosiga mas'ul shaxslarning me'yoriy hujjatlardan etarlicha tanish emasliklari, ba'zi hollarda beparvoliklari ham sabab bo'lmoqda.

2022 — 2026 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning ettita ustuvor yo'nalishdan iborat Taraqqiyot strategiyasida makroiqtisodiy barqarorlikni yanada mustahkamlash va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolish uchun xarajatlarning

ijtimoiy yo'naltirilganligini saqlab qolgan holda Davlat byudjetining barcha darajalarida mutanosiblikni ta'minlash, mahalliy byudjetlarning daromad qismini mustahkamlashga qaratilgan byudjetlararo munosabatlarni takomillashtirish, xarajatlarni optimallashtirish hamda davlat mablag'lari haqidagi ma'lumotlarning shaffofligini ta'minlash¹ga qaratilgan qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Davlat byudjeti hisobiga mablag' bilan ta'minlanadigan tarmoqlarda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish, byudjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash mexanizmini takomillashtirish, byudjet mablag'laridan samarali va aniq foydalanish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999 yil 3 sentyabrda "Byudjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida" gi 414-sonli Qarori qabul qilingan. Ushbu qarorda byudjet mablag'laridan tejab, samarali va aniq foydalanish hamda byudjet va smeta-shtat intizomini mustahkamlash uchun byudjet tashkilotlari rahbarlarining mustaqilligini kengaytirish va mas'uliyatini oshirish nazarda tutilgan.

Ma'lumki, byudjet tashkilotlarini byudjetdan mablag' bilan ta'minlash, ularning byudjetdan tashqari daromalari va xarajatlari, shuningdek mazkur mablag'lardan foydalanish qat'iy rejalashtirilgan holda tuzilgan xarajatlar smetasi asosida amalga oshiriladi. Bu esa, buxgalteriya hisobini asosiy funksiyalaridan biri bo'lgan nazorat yordamida byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini oldiga mazkur xarajatlar smetasi ijrosini nazorat qilish vazifasini yuklaydi. Bundan tashqari byudjet tashkilotlari tomonidan tuzilayotgan hisobotlarga byudjet tashkilotining kelasi moliya yili uchun byudjetdan mablag'larni rejalashtirishda zarur bo'ladigan moliyaviy axborotlar olish imkonini beruvchi ma'lumotlarni berish vazifasini ham yuklaydi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Davlatning asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlarini belgilashda, davlat mablag'larini maqsadli, samarali sarflanishi, shuningdek Davlatning mol-mulklari va majburiyatlari bo'yicha tegishli qarorlar qabul qilinishida byudjet hisobining ma'lumotlariga asoslanadi.

Byudjet tashkilotlari smetasi asosiy reja hujjati hisoblanadi, byudjet tashkiloti daromadi va xarajatlarini amalga oshirishga vakolat beradigan, byudjet tashkilotlarining o'z funksiyasi va maqsadiga erishishni aniqlaydi hamda yil davomida byudjetni belgilaydi. (Malyarevskiy, 2003)

Xarajatlar smetasi asosiy reja hujjati hisoblanib, tashkilotni saqlash uchun byudjetdan beriladigan kvartallar bo'yicha taqsimlanadigan xarajatlar va maqsadli yo'nalishli, hajmi aniqlaydigan hujjatdir. (Ostonakulov, 2007)

Byudjet tashkilotlari smetasi asosiy reja hujjati hisoblanadi, olinadigan daromadni tasdiqlaydigan va xarajatlarni amalga oshirishga ruxsat beradigan, mablag'larning yo'nalishi va hajmini aniqlaydigan, yil davomida o'z funksiyasini va maqsadini amalga oshiradigan va byudjetni amalga oshiradi (Saxartseva, 2007)

Byudjet tashkilotlarida smeta asosiy hujjat hisoblanadi, maqsadli tushumlar, hajmini aniqlashi va mablag'lardan foydalanishi, yil davomida tashkilotni asrash uchun mablag' ajratilishi mumkin. Smetaning ajralmas qismi mablag' ajratish rejasi bo'lib, uni kvartallar bo'yicha taqsimlab yillik summa ham ko'rsatiladi. Smetadan farqli ravishda,

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 28.01.2022 йилдаги "2022-2026 йилларга мўлжалланган Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида"ги ПФ-60-сон Фармони.

byudjetdan maqsadli pul ajratishda xarajatlar quyidagi iqtisodiy klassifikatsiya bo'yicha turkumlanadi:

- ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar (bolali oilalarga nafaqa va kam ta'minlanganlarga moddiy yordam, stipendiya va boshqalar);
- ish haqidan ajratmalar;
- kapital qo'yilmalar (Davlat investitsion dasturida ko'zda tutilgan va adres ro'yxati bo'yicha);
- boshqa xarajatlar.

O'zbekiston moliya vazirligi tomonidan mablag' ajratish smetasi va rejasining shakllari tasdiqlanadi. Adabiyotlarga ko'ra smeta quyidagicha guruhlanadi: individual, yig'ma va markazlashgan tadbirlar smetasi. (Ibragimov, Sugirbaev, 2010)

Byudjet tashkilotlarida daromadlar va xarajatlar smetasi ijrosining buxgalteriya hisobini yuritilishi yordamida byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lar xarajatlar smetalari ijrosi jarayonida moliyaviy, nomoliyaviy aktivlari, debitorlik va kreditorlik majburiyatlari, joriy, yakuniy moliyaviy natijalari bo'yicha axborotlar shakllantiriladi va taqdim etiladi.

Byudjet tashkilotlarida smeta tuzish bilan bog'liq buxgalteriya hisobining vazifalariga quyidagilar kiradi:

- Daromadlar va xarajatlar smetalari ijrosi jarayoni muomalalarini hujjatlashtirish va hisob registrlarida aks ettirish;
- Byudjet tashkilotlarida daromadlar va xarajatlar smetalari ijrosi natijalarini shakllantirish;
- Byudjet ijrosiga oid buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini umumlashtirish va hisobotlarni tuzish;
- Buxgalteriya hisobini tashkil etishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanish va boshqalar. (Mehmonov, 2012)

Xarajatlar smetasi – tashkilotlar tomonidan joriy moliya yili uchun tuziladigan va tasdiqlanadigan hujjat bo'lib, unda tashkilotlar uchun xarajatlar moddalari bo'yicha ko'zda tutilgan byudjetdan ajratilgan mablag'lar (xarajatlar rejas) aks ettiriladi. Byudjet tashkilotlari tomonidan belgilangan tartibda byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lar daromadlari va xarajatlari bo'yicha smetalari tuziladi va tasdiqlanib ijrosi ta'minlanadi. Bunda O'zbekiston Respublikasi va Qoraqalpog'iston Respublikasining respublika byudjetlarida hamda mahalliy byudjetlarda turuvchi tashkilotlarni moliyalashtirish, ular uchun tasdiqlangan xarajatlar smetalari asosida amalga oshiriladi.

Byudjet tizimi ko'p tarmoqli bo'lib, unda byudjet tashkilotlari alohida ahamiyatga ega. Byudjet tashkilotlari davlatning aniq bir funksiyasini amalga oshirish maqsadida belgilangan tartibda byudjet mablag'lari hisobiga saqlab turiladigan muassasalardir. Byudjet tashkilotlari davlat byudjetidan ajratiladigan mablag'lar va byudjetdan tashqari mablag'lar tushumlari hisobiga mablag' bilan ta'minlanadi hamda ushbu mablag'lar hisobiga belgilangan tartibda xarajatlarini amalga oshiradi.

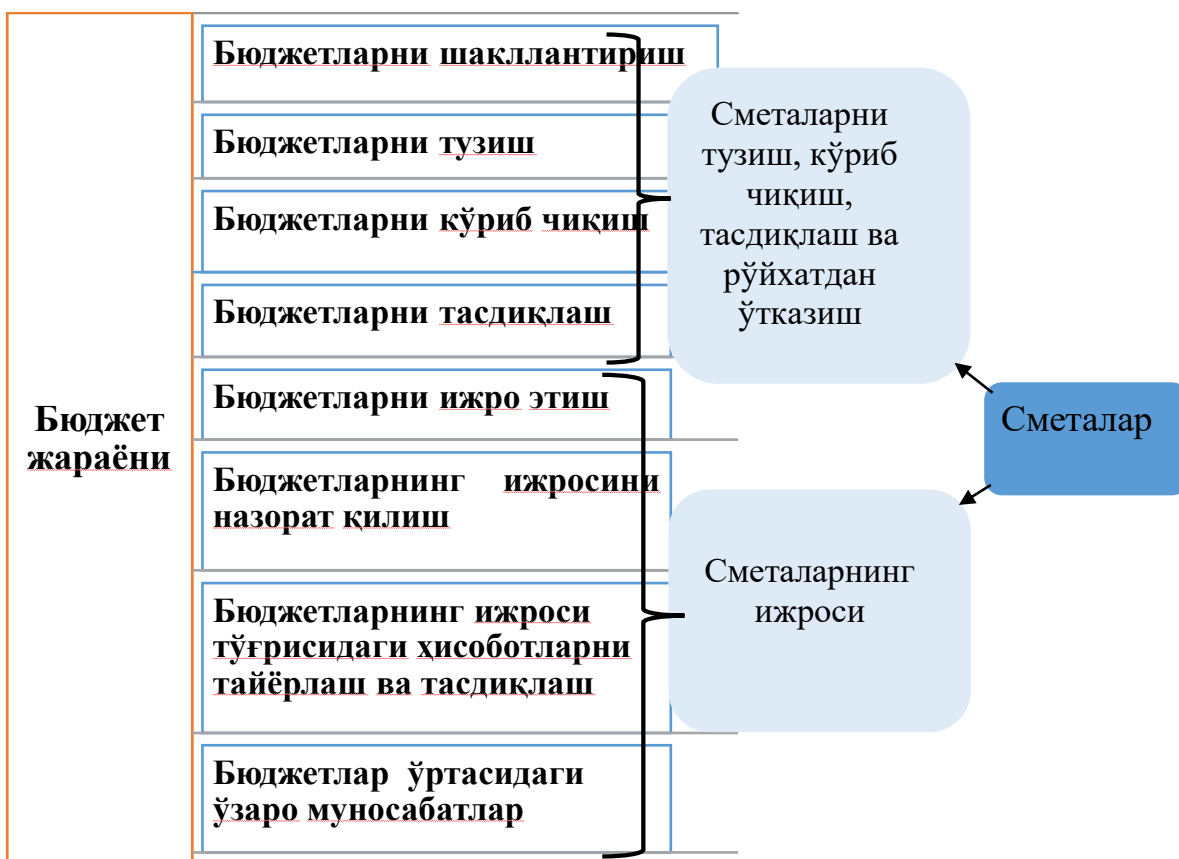
Tadqiqot usullari

Byudjet tashkilotlarida smeta tuzish va tasdiqlash tartibini takomillashtirishning byudjet tashkiloti hamda byudjet ijrosi jarayonida axborotlardan foydalanuvchilar uchun ahamiyatini shuningdek, davlat byudjeti bilan bevosita bog'liqlikligini aniqlash hamda ularni kengroq izohlab berishni o'zida mujassamlashtiradi. Ma'lumotlarning

raqamlarda ifolanganligi uchun, asosan miqdoriy va sifat usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar

Byudjet tashkilotlarida smetani tuzish byudjet jarayonidan boshlanadi. Byudjet jarayoni byudjet tizimi byudjetlarini shakllantirish, tuzish, ko'rib chiqish, qabul qilish, tasdiqlash va ijro etish, ularning shakllantirilishini, tuzilishini hamda ijrosini nazorat qilish, byudjet tizimi byudjetlarining ijrosi to'g'risidagi hisobotlarni tayyorlash va tasdiqlash, shuningdek ular o'rtasidagi o'zaro munosabatlar jarayonini o'z ichiga oladi. Bunda byudjet tashkilotlarining smetalari bilan bog'liq jihatlarni quyidagi rasm orqali ifodalash mumkin (1-rasm).

1-rasm. Byudjet jarayoni va uning smetalar bilan bog'liqligi²

Davlat byudjeti jarayoni yuqorida ko'rsatilgan jarayonlarni o'z ichiga oladi. Bu o'z navbatida davlat byudjetidan moliyalashtiriluvchi byudjet tashkilotlari va byudjetdan mablag' oluvchilarning smetalari bilan uzviy bog'liq sanaladi. Smetalar bilan bog'liq moliyaviy munosabatlarni ikkita katta guruhga ajratishimiz mumkin, ya'ni:

Smetalarni tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish;

Smetalarning ijrosi.

Byudjetlarni shakllantirish, tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash jarayonida byudjet tashkilotlari va byudjetdan mablag' oluvchilarning smetalari jamlanadi. Demak, smetalarni tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish bevosita davlat byudjeti ijrosi jarayoni bilan bog'liq hisoblanadi.

Byudjet tashkiloti Davlat funksiyalarini amalga oshirish uchun belgilangan

² Муаллиф томонидан тузилган.

tartibda davlat hokimiyati organlarining qaroriga ko'ra tashkil etilgan alohida tashkilot bo'lganligi uchun, ularning smetalari bilan bog'liq moliyaviy ma'lumotlarni olish, o'rganish, tahlil qilish qulay bo'lganligi sababli, tadqiqot ishimiz shu doirada bajarilgan.

Moliya organlari tomonidan belgilangan byudjet parametrlari hamda tegishli ko'rsatmasi asosida byudjet tashkilotlari bosh hisobchisi yoki iqtisodchisi tomonidan xarajatlar smetasi tuziladi. Xarajatlar smetasi byudjet tashkiloti tomonidan, yil oylari bo'yicha taqsimlangan holda:

xarajatlarning birinchi — uchinchi guruhlariga bo'yicha xarajatlarning moddalariga ko'ra ajratib;

xarajatlarning to'rtinchi guruhi bo'yicha xarajatlarning moddalariga ko'ra ajratmasdan tuziladi.

Xarajatlar smetasiga xarajatlarning moddalari bo'yicha to'rtinchi guruh xarajatlari yoyilmasi, shuningdek davlat ehtiyojlari uchun ustuvor ravishda kichik tadbirkorlik sub'ektlaridan xarid qilinadigan tovarlar (ishlar, xizmatlar) guruhlarining ro'yxati bo'yicha xarajatlar yoyilmasi ilova qilinadi. Xarajatlarni hisoblab chiqishda quyidagilarga amal qilish kerak:

- belgilangan tartibda tasdiqlangan ijtimoiy va iqtisodiy rivojlantirish dasturlariga;
- davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari tomonidan ularga taqdim etilgan byudjet sohasidagi vakolatlari doirasida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarga;

- belgilangan tartibda tasdiqlangan byudjet tashkilotlari xarajatlarning normativlariga;

- tovar va xizmatlarning davlat tomonidan tartibga solinadigan narxlari va tariflariga.

Jumladan:

- xarajatlar smetasiga ish haqi uchun byudjetdan ajratiladigan mablag'lar qonun hujjatlari bilan belgilangan lavozim maoshlari va bazaviy mehnatga haq to'lash stavkalari, ularga qo'shimcha haq to'lash va ustamalar hamda amaldagi namunaviy shtatlar va shtat normativlariga rioya etilgan holda kiritiladi. Ishbay shaklida bajariladigan ishlar uchun ish haqi, moliya yiliga xarajatlar smetasida nazarda tutilgan shunday ishlarning hajmidan kelib chiqib xarajatlar smetasiga kiritiladi;

- pedagog xodimlar ish haqi uchun byudjetdan ajratiladigan mablag'larni aniqlashda qonun hujjatlarida belgilangan bazaviy mehnatga haq to'lash stavkalaridan, daftarlarni tekshirganlik, sinf rahbarligi va boshqalar uchun qo'shimcha haq to'lashni hisobga olgan holda o'quv rejasiga muvofiq tuzilgan tarifikatsiyalardan kelib chiqilishi lozim;

- tibbiyot xodimlari ish haqi uchun byudjetdan ajratiladigan mablag'larni aniqlashda qonun hujjatlariga muvofiq bazaviy mehnatga haq to'lash stavkalari va shartlarini hisobga olgan holda tuzilgan tarifikatsiyalardan kelib chiqilishi lozim;

- stipendiya xarajatlari stipendiyalar miqdorlari va stipendiya bilan ta'minlash tartibiga muvofiq hisoblanadi;

- yagona ijtimoiy to'lovni to'lash xarajatlari xarajatlar smetasiga belgilangan stavkalardan va qonun hujjatlariga muvofiq yagona ijtimoiy to'lov to'lanadigan barcha to'lov summalaridan kelib chiqqan holda kiritiladi;

- ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta mukofotini to'lash xarajatlari xarajatlar smetasiga qonun hujjatlarida

belgilangan tartibda ish beruvchining barcha xodimlarining o'tgan yilgi ish haqining haqiqiy xarajatlaridan kelib chiqqan holda kiritiladi;

- xo'jalik xarajatlari, jumladan, kommunal xizmatlar uchun xarajatlar har bir tashkilotga ko'rsatiladigan xizmatga o'tgan hisobot davridagi haqiqiy xarajatlardan kelib chiqib yoki belgilangan limit (jismoniy hajmlar) doirasida hamda narx va tariflarni hisobga olgan holda hisoblanadi;

- telefon va boshqa telekommunikatsiya xizmatlari xarajatlari abonent raqamlari soni va xizmatlar uchun tasdiqlangan tariflaridan kelib chiqib hisoblanadi. Bunda, limitdan ortiqcha foydalanilgan aloqa xizmatlari, shu jumladan shaharlararo (xalqaro) so'zlashuvlar uchun, Internet xizmatlari va boshqa aloqa xizmatlari xarajatlari byudjet tashkilotlarining xarajatlar smetasida tegishli moliya organlari bilan kelishilgan holda ularning faoliyat xususiyatlaridan va mazkur xizmatlarga bo'lgan talabdan (zaruriyatidan) kelib chiqib nazarda tutiladi;

- davolash, bolalar va boshqa ijtimoiy soha byudjet tashkilotlarida ovqatlanishga ketadigan xarajatlar byudjet tashkilotlarining har bir turi uchun tasdiqlangan ovqatlanish kunining natural me'yorlaridan va o'rtacha yillik sonidan kelib chiqib hisoblanadi;

- dori-darmonlarga ketadigan xarajatlar kuniga bir bemorga hisoblangan dori-darmonlar me'yoriga qarab belgilanadi;

- ijtimoiy-madaniy tashkilotlarni ayrim guruhi uchun kiyim-kechak, poyabzal, choyshab, ko'rpa-to'shak anjomlari va boshqa yumshoq anjomlar sotib olishga ketadigan xarajatlar mavjud moddiy ta'minotning me'yorlari asosida ajratilgan mablag'lar doirasida hisoblanadi;

- suv, o'rmon xo'jaligi va boshqa tashkilotlarni saqlash xarajatlari ularning bajarayotgan ish me'yori va hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi;

- qo'riqlash faoliyati xizmatlarining to'lovi bilan bog'liq xarajatlar mazkur xizmatlarni etkazib beruvchilarning tariflariga muvofiq aniqlanadi;

- tashkilotlarning binolar, inshootlar, transport vositalaridan foydalanish, binolar va transport vositalari, shuningdek boshqa mulk ijarasi bilan bog'liq xarajatlari qonun hujjatlarida belgilangan xarajatlar me'yori, limitlar va natural ko'rsatkichlardan kelib chiqib aniqlanadi;

- xizmat safarlariga xarajatlar tashkilotlarning oldiga qo'yilgan vazifalaridan, shuningdek qonun hujjatlarida belgilangan me'yorlardan kelib chiqqan holda aniqlanadi;

- epizootik kasalliklarga qarshi tadbirlar va qishloq xo'jaligi zararkunandalariga (chigirtkalar, tut parvonasi va boshqalar) qarshi kurashish bilan bog'liq xarajatlar prognoz ish hajmlari va kimyoviy preparatlarga bo'lgan ehtiyojlar, shuningdek bajariladigan ish turlaridan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Xarajatlar smetalarini tuzishda har bir xarajatning iqtisodiy jihatdan asoslangan hisob-kitoblar vositasida asoslanishi, byudjet qonunchiligiga oid normativ huquqiy hujjatlar talablariga muvofiq tuzilganligi o'rganiladi.

Tadqiqot ob'ektimiz hisoblangan Termez Bank kasb-xunar kollejining 2021-2022 yillar uchun tuzilgan xarajatlar smetalarini o'rganadigan bo'lsak, unda byudjetdan moliyalashtirish bilan bog'liq xarajatlarning qisqarganligini ko'rishimiz mumkin (1-jadval).

**Termez Bank kasb-xunar kollejining 2021-2022 yillar uchun tuzilgan
xarajatlar smetalari rejasi³**

Ko'rsatkichlar	Yillar		Farqi	
	2021	2022	Summa	Foiz
Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar	2394795	1388261,8	-1006533,2	58,0
<i>shundan,</i>				
Asosiy ish haqi	2251344	1330827,7	-920516,3	59,1
Direktor jamg'armasi	86175	33396,1	-52778,9	38,8
Ish beruvchining ajratmalari	589428	293003	-296425	49,7
<i>shundan,</i>				
Ijtimoiy soliq (yagona ijtimoiy to'lov)	588090	292390	-295700	49,7
Boshqa xarajatlar	643621	296526	-347095	46,1
<i>shundan,</i>				
Tovar va xizmatlar bo'yicha xarajatlar	506880	273026	-233854	53,9
Asosiy vositalar bo'yicha xarajatlar	76898	0	-76898	0,0
JAMI	3627844	1977790,8	-1650053,2	54,5

Jadval ma'lumotlaridan ko'rish mumkinki, 2021 va 2022 yillarda byudjetdan moliyalashtirish bo'yicha kolleжда birinchi, ikkinchi va to'rtinchi guruh xarajatlari xarajatlar smetalari bo'yicha xarajatlarning iqtisodiy tasnifi asosida rejalashtirilgan. Ushbu xarajatlar barcha xarajat guruhlari va moddalari bo'yicha o'rganilayotgan yilda pasayish tendentsiyasiga ega bo'lgan. Jumladan, 2021 yilda kollejni byudjetdan moliyalashtirish hajmi jami 3 627,8 mln. so'mga rejalashtirilgan bo'lsa, 2022 yilda esa, 1 977,8 mln. so'mlik moliyalashtirish rejalashtirilgan. 2022 yilda 2021 yilga nisbatan 1 650 mln. so'm yoki 54,5 foizga moliyalashtirish hajmi kamaygan.

Mazkur holat Termez Bank kasb-xunar kollejida o'quvchilar kontingentining qisqarganligi va byudjetdan moliyalashtirish qisqartirilib, to'lov-kontrakt asosida o'qitishni yo'lga qo'yish belgilanganligi bilan izohlash mumkin.

Byudjet tizimi byudjetlari xarajatlarining iqtisodiy tasnifi bo'yicha boshqa xarajatlarni aniqlashda o'zgacha ko'rsatkichlar va uslublar qo'llanishi mumkin, ularning asoslanganligi xarajatlar smetasini ro'yxatdan o'tkazuvchi tegishli byudjet mablag'larini taqsimlovchilar va moliya organlari tomonidan tekshiriladi.

Xulosa va takliflar

Byudjet tashkilotlarida xarajatlarning buxgalteriya hisobi va iqtisodiy tahlilini takomillashtirish borasida olib borilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi ilmiy xulosalar olindi:

Umuman olganda Byudjet tashkilotlari xarajatlar smetalaridagi ko'zlangan harajatlarning katta qismi davlat byudjetidan ajratilar ekan, ularning maqsadli sarflanishini ta'minlash, ular to'g'risida axborotlarni shakllantirish muhim masalalardan biri sanaladi. Buning uchun Byudjet tashkilotlari smetalaridagi mablag'lari hisobini qonunchilik asosida yuritilishini ta'minlash zarurdir.

Byudjet tashkilotlarning shtatlar jadvalini namunaviy shtatlar jadvali asosida shakllantirilishini ta'minlash, shuningdek, ta'lim muassasalarida tarifkatsiyalarni tuzish

³ Тадқиқот объекти маълумотлари асосида муаллиф томонидан шакллантирилган

va shakllantirishda xodimlar tarkibi bo'yicha vakantlarga yo'l qo'ymaslik hamda ta'lim va tibbiyot tashkilotlarida kontengentlarning o'zgarishi bilan bog'liq jihatlarni e'tiborga olish;

xarajatlar smetasining to'rtinchi guruh kommunal xizmat xarajatlarini rejalashtirishda ilova qilinadigan hisob-kitoblarning asoslilikini ta'minlash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "2021 yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti to'g'risidagi" qonuni. 2022 yil 25 dekabr, O'RQ-657-son
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22-avgustdagi "Byudjet ma'lumotlarining ochiqligini va byudjet jarayonida fuqorolarning faol ishtirokini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3917-sonli Qarori.
3. Рябова М.А. Бюджетный учет и отчетност: учебное пособие. – Ульяновск : УЛГТУ, 2010.
4. Яричина Г.Ф. Бюджетный учет и отчетност. Учебное пособие. Красноярск 2008.
5. Mehmonov S.U. Byudjet hisobi. O'quv qo'llanma. Toshkent.: Fan va texnologiyalar. 2012.
6. O'zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksi. 23.12.2013 y. O'RQ-360-son.
7. Ostonokulov A.A. Byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag'lari hisobi va hisoboti metodologiyasini takomillashtirish. Monografiya. ISBN 978-9943-7453-2-2 T.: "VNESHEWESTPROM" nashriyoti, 2021,208 b.
8. Ostonokulov Azamat Abdukarimovich. Improving Accounting of settlements with Suppliers and Buyers in Public Sector Institutions. American Journal of Economics and Business Management. ISSN: 2576-5973. Vol. 4, № 2, 2021.